

Argument neznalosti Božej vôle vo vysvetľovaní problému zla

Luboš Rojka

Abstrakt

Referát vychádza z problému zla v analytickej filozofickej tradícii a poukazuje na vysvetlenia existencie niektorých druhov zla, kedy sa dôvodí obmedzenosťou ľudského poznania Božích úmyslov. Veriaci predpokladá, že Boh má svoje dôvody. Pre neveriaceho božie dôvody neexistujú a opiera sa skôr o vedecké vysvetlenie kauzálnych príčin a dôsledkov. Ateistická kritika poukazuje na obmedzenia teistickej teórie, ktorá cez analógiu ponúka len čiastočné a neštandardné vysvetlenie pojmu Boha a jeho vzťahu k svetu. Ide však o kompletnejšie a zmyslupľnejšie vysvetlenie sveta a zla než má k dispozícii ateista, pretože popri vedeckom vysvetlení podáva aj osobné vysvetlenie, ktoré (aj keď len čiastočne, neštandardne a s „problémom“) vysvetlí, čo veda vysvetliť nemôže. Preto sa zdá byť rozumné uprednostniť práve teistické vysvetlenie.

Kontextom, v ktorom bežne povstáva tzv. problém zla je hľadanie odpovedí na otázky ako „Prečo existuje fyzická bolesť?“ „Prečo sa ľudia správajú tak nepekne?“ Keď niekto predčasne zomiera na chorobu, môžeme sa pýtať veľmi prakticky: „Čo môžem pre toho človeka urobiť?“ Môžeme hľadať praktické (výchovné) riešenia v prípade keď ide o nesprávne sa chovanie niektorých ľudí. Všeobecná prítomnosť čohosi nepríjemného alebo priamo zlého môže viesť popri týchto praktických otázkach aj k *intelektuálnemu* zvažovaniu prirodzenosti a príčin zla.

Filozofický problém zla sa spája s takýmto intelektuálnym hľadaním a s vierou v Boha, presnejšie povedané, s rozumovým vysvetlením prirodzenosti zla a pojmu všemohúceho, vševediaceho a dokonalého (dokonale dobrého) Boha. Nejde teda natoľko o popis nepríjemností a zla, ani o odstraňovanie zla a hľadanie praktických riešení ako pristupovať k zlu okolo nás, ale o jeho vysvetlenie.

Problém zla môže byť vnímaný rozlične. Niekto, kto verí v Boha sa môže pýtať, aké je poslanie zla vo svete, akú úlohu má v Božom stvorení? Môže vnímať zlo ako výzvu zamýšľať sa nad tajomstvom Boha a jeho tajomného plánu s ľudstvom. Aj keď by toto tajomstvo nemohlo byť uspokojivo vysvetlené ani prakticky doriešené, je prijímané ako zmysluplná súčasť božieho plánu.

Ťažkosťou je, že v očiach iného takéto „tajomstvo“, alebo všeobecne nedoriešený problém zla, môže znehodnocovať vieru v Boha. Ba niektorí filozofi idú až tak ďaleko, že hovoria, ak existuje zlo vo svete, Boh (nutne) logicky nemôže jestvovať. K takýmto patrí napríklad v analytickej kresťanskej filozofii dobre známy J.L. Mackie. Najprv zosumarizujem niektoré myšlienky

Mackieho a pokúsím sa rozviesť niektoré riešenia problému zla. Zameriam sa na myšlienku často používanú v teodiciách, že niektoré aspekty reality alebo životné situácie sa nám zdajú byť zlé, pretože nepoznáme ich skutočný dôvod alebo dobro, prečo ich Boh dopúšťa. Tieto dôvody nepoznáme pre obmedzenie nášho spôsobu poznávania. Dokonalé Bytie ich však pozná. V princípe tu zostáva čosi nevysvetlené a nejasné, čo umenšuje pravdepodobnosť teizmu.¹

1. J. L. Mackie

Podľa J. L. Mackie v probléme zla ide o jasné protirečenie medzi jestvovaním Boha a existenciou zla vo svete. Vysvetľuje, že najvýrečnejšia kritika viery v jestvovanie Božie môže byť skonštruovaná práve z tradičného problému zla: „Existencia zla ukazuje, že Boh neexistuje.“² Podľa neho sa dá ukázať nie len, že náboženská viera nemá racionálnu podporu, ale že je pozitívne neracionálna, nekonzistentná. Teológ, ak verí v Božie jestvovanie, by teda veril v čosi, čo nemôže byť racionálne dokázané a mohol by to veriť len na základe čohosi neracionálneho: „Môžno ukázať, nie len, že náboženské viery nemajú racionálnu podporu, ale že sú pozitívne neracionálne, že niektoré časti podstatnej teologickej doktríny sú navzájom nekonzistentné. Takže teológ môže zachovať svoj celkový postoj len oveľa extrémnejším odmietnutím rozumu...“³ Upresňuje tiež, že sa nejedná o vedecký problém, ktorý by sa rozriešil budúcimi pozorovaniami, ani o praktický problém, ktorý by sa rozriešil rozhodnutím a praktickou činnosťou.⁴ Aj keď bude pomerne jednoduché ukázať, že Mackieho hlavná téza je neudržateľná v takej radikálnej forme, použijeme jeho formuláciu problému zla pre naše ďalšie úvahy.

¹ S touto tézou nesúhlasia niektorí filozofi. Diskutuje sa o tzv. evidenciálnom argumente zo zla, že prítomnosť zla vo svete robí jestvovanie Boha nepravdepodobným, alebo menej pravdepodobným ako jeho nejestvovanie. Predpokladá sa, že vysvetlenie existencie zla a jestvovania dokonalého Boha sú konzistentnými. William L. Rowe v tomto kontexte argumentuje za Božie nejestvovanie a Daniel Howard-Snyder spolu s Michaelom Bergmannom proti nemu v ROWE, William L. (ed.): *God and the Problem of Evil*. Oxford: Blackwell, 2001, s. 124-158. Podľa Richarda Swinburna je teodícea natoľko úspešná, že nepotrebuje podporu argumentov pre Božie jestvovanie ako protiváhu argumentu z problému zla. Najväčší problém je podľa neho, že mnohí ľudia majú veľmi úzku koncepciu dobra a zla, a tiež, že existuje veľké množstvo dober a ziel, ktoré majú medzi sebou príliš komplexné logické vzťahy. SWINBURNE, R.: Some Major Stands of Theodicy. In: ROWE, William L. (ed.): *God and the Problem of Evil*, s. 240-264.

² MACKIE, J.L.: Evil shows that there is no God. In: DAVIES, B. (ed.) *Philosophy of Religion*, s. 581-591; alebo Evil and Omnipotence. In: *Mind*, vol. 64, 1995.

³ MACKIE, J.L.: Evil shows that there is no God, s. 581.

⁴ Mackie týmto vylučuje odvolávanie sa na vyjadrenia teológov o nejakom budúcom možnom riešení „tajomstva“ zla, alebo že zlo môže byť prekonané činnosťou a nie diskusiou.

Formulovanie problému zla

Protirečenie medzi tým, že Boh je všemohúci, dokonalý a že existuje zlo v jeho stvorení nemusí byť zrejmé na prvý pohľad. Stáva sa však evidentným ak sa pridá: „...dobro je proti zlu tak, že dobrá vec vždy eliminuje zlo do takej miery, do akej môže, a že neexistuje ohraničenie toho, čo všemohúce jestvujúco môže robiť.“⁵ Z tohto vyplýva, že všemohúce a dokonalé (neobmedzene dobré) jestvujúco by eliminovalo zlo úplne, pretože je to v jeho moci, a ak existuje zlo, ktoré by mohlo byť eliminované, tak (dokonalý) Boh nejestvuje.

Celkove dostávame päť tvrdení alebo princípov a podľa Mackieho problém môže byť rozriešený jedine ak sa vzdáme niektorého z nich. Racionálny teista musí prijať, že „Boh nie je úplne dobrý [dokonalý], alebo nie je celkom všemohúci, alebo že zlo neexistuje, alebo že dobro nevylučuje ten druh zla, ktorý existuje, alebo že existujú hranice toho, čo všemohúce jestvujúco môže robiť.“⁶ Prepíšeme tieto princípy do pozitívnej formy:

1. Boh je dokonale dobrý.
2. Boh je všemohúci.
3. Zlo existuje.
4. Dobro vylučuje všetky druhy existujúceho zla.
5. Činnosť všemohúceho a dokonalého jestvujúca nie je ničím obmedzená.⁷

Ak navrhované riešenia explicitne negujú alebo modifikujú jeden z týchto princípov (napríklad obmedzujú Božiu všemohúcnosť), podľa Mackieho sa dostávajú do problémov s inými tvrdeniami teizmu. Ak sa však zachovávajú tak ako sú, sú protirečivé.

Odstránenie protirečenia

Je pomerne jednoduché ukázať, že malou úpravou jedného alebo viacerých princípov sa protirečenie odstráni, bez toho, aby sa radikálne zmenili tézy teizmu.

Napríklad Karel Šprunk analyzuje Mackieho princíp, že „Nanajvýš dobrá bytosť eliminuje každé zlo, ak je to v jej moci“⁸, čo je princíp, ktorý spája štvrtú a piatu tézu. Čo je v Božej moci nám povie logika: Ak je nejaká vec logicky možná (v jej popise niet žiadneho protirečenia), potom je v Božej moci ju

⁵ MACKIE, J.L.: Evil shows that there is no God, s. 581-582.

⁶ MACKIE, J.L.: Evil shows that there is no God, s. 582.

⁷ Týmto Mackieho tézami sa zaoberá aj ŠPRUNK, Karel: Zlo jako argument proti Boží existenci. In: *Teologické texty*. 2002/2.

⁸ ŠPRUNK, K.: Zlo jako argument proti Boží existenci, časť III.

uskutočniť. Ak existuje viac vnútorne neprotirečivých možností, potom dokonale dobré jestvujúcno vyberie vždy tú najlepšiu.

Šprunk poukazuje, že z hľadiska nášho obmedzeného poznania je nemožné, aby sme poznali božiu dobrotu a preto nemôžeme byť ani schopní posúdiť dôvody, prečo pripúšťa zlo. A preto téza by mala byť: „Nanajvyš dobrá bytosť eliminuje každé zlo, ak nemá dôvody pripustiť nejaké zlo a ak je to v jej moci.“⁹ Pôvodný výrok „Nanajvyš dobrá bytosť eliminuje každé zlo, ak je to v jej moci“ nie je teda nutnou pravdou, preto ani Mackieho tézy nie sú (explicitne, formálne, implicitne) vzájomne rozporné.¹⁰

Mackie poukazuje aj na to, že všemohúce jestvujúcno by zamedzilo aspoň niektorým zlám, ktoré nevedú k žiadnemu dobru. Zdá sa mu byť neuveriteľným, že by všemohúci Boh nebol schopný odstrániť aspoň časť z toho veľkého množstva utrpenia, ktoré pozorujeme bez toho, aby došlo k ujme na dobre. Odpoveďou je opäť, že my nevieme dôvody Božie (nie vždy poznáme dobro, ktoré zo zla vzíde).

Tieto dva príklady ilustrujú to, čo nazývam „argument z neznalosti Božej vôle.“ Do úvahy zvyčajne pripadá pri zdôvodňovaní vyšších dobru (ako ľudská sloboda alebo svetový poriadok), ktoré majú za cieľ zdôvodniť nižšie zlo (ako fyzická bolesť alebo smrť).

Použitie argumentu neznalosti môžeme nájsť vo viacerých teodíciách. Napríklad, niekedy sa pri zdôvodňovaní morálneho zla poukazuje na nutnosť jeho možnosti (ako je možnosť nezmyselného ublíženia na zdraví), aby bol človek slobodný. Sloboda predpokladá takúto možnosť; a keď je tu možnosť, je tu aj skutočnosť zla. Je logicky protirečivé stvoriť slobodného človeka a nedať mu možnosť konať zlo. A ak morálne zlo existuje zodpovednosť je na človeku a nemožno hovoriť o Božej nedokonalosti (a následne o jeho neexistencii).

Mackie však vysvetľuje, že je logicky možné, aby si človek vždy slobodne volil dobro (pretože to v skutočnosti aj často robí), prípadne, ak by tak výnimočne neurobil, Boh by mohol zasiahnuť (podobne ako to niekedy urobil v udalostiach popísaných v Písme svätom). Je teda logicky nutné, aby mal človek možnosť výberu dobra a zla, ale nie je logicky nutné aby si človek vyberal zlo. Tak, ako si človek vyberá dobro občas alebo často, mohol byť stvorený tak, aby si ho vo svojej slobode vyberal vždy. Prípadne, prečo nie sú vôľa a poznanie človeka aspoň o trochu dokonalejšie, čo by iste umenšilo zlo v ľudskej spoločnosti. Je ťažko predstaviteľné, že by všemohúca bytosť nemohla stvoriť človeka aspoň trochu dokonalejšieho (zvlášť v poznávaní a voľbe dobra). Pri hľadaní vysvetlenia na takéto otázky s veľkou pravdepodobnosťou prideme

⁹ ŠPRUNK, K.: Zlo jako argument proti Boží existenci, část III.

¹⁰ Ohľadom dôvodov pripustiť nejaké zlo je dobré poznamenať, že dokonalé jestvujúcno má právo pripustiť zlo, ak má na to dobré dôvody, to znamená, že je tu nejaké väčšie dobro, ktoré nemožno dosiahnuť bez istého zla. To, čo sa nám zdá byť zlým je takým práve preto, že tieto dôvody nepoznáme. Teodicea je pokusom o odhalovanie takýchto dôvodov.

ku koherentnému uzáveru, že Boh vie prečo dopúšťa práve takú náklonnosť k zlu, akú nachádzame u človeka, aj keď my jeho dôvody s istotou nepoznáme.

Podobne je to aj pri vysvetľovaní, že tu musí byť isté množstvo zla, aby sa jeho prekonávaním dosahovalo väčšie dobro. Prechod k väčšiemu dobru implikuje vývoj a tento zase, že vyvíjajúci sa svet je lepší ako statický svet. Nie je však evidentné, že by všemohúci Boh nebol schopný stvoriť statický svet, ktorý by bol lepší ako tento náš dynamický, v ktorom žijeme. Zvažovaním jeho všemohúcnosti veľmi pravdepodobne prideme k uzáveru, že to bola práve jeho voľba, ktorá rozhodla o dynamickom svete. Aj keď dynamicky usporiadaný svet je veľmi múdro usporiadaný, božie dôvody tejto voľby sú nám neznáme. Aj v tomto prípade (napriek tomu, že zlo je vysvetlené vyšším dobrom vývoja) zostáva prítomnosť zla v konečnom dôsledku vysvetlená len poukazaním na našu neznalosť božej mysle. (Prečo práve vyvíjajúci sa svet?)¹¹

Ťažkosť je v tom, že aj keď vysvetlenie, že Boh čo a prečo robí môže byť koherentné, to ešte neznamená, že takáto teistická pozícia je racionálna alebo rozumná. Vysvetlenie, ktoré ostraňuje protirečenie z nejakého protiargumentu, môže byť ešte stále v porovnaní s inými vysvetleniami nepravdepodobné alebo jednoducho samo osebe nepostačujúce. To, že Boh by mohol mať dôvody pre existenciu zla, nedokazuje, že tu skutočne sú. To uznáva aj Šprunk keď poznamenáva, že v jeho úvahe nejde o pozitívne vysvetlenie (dokazovanie Božej existencie). Vyvrátil len jednu z téz Mackieho argumentu.

Aj keď Šprunk dobre poukázal na jednu z možností, ako sa teista môže dostať z protirečení v Mackieho tézach, zostáva nám na zváženie hodnota takéhoto argumentu pre celkovú diskusiu o existencii Božej.

2. Neznalosť Božích úmyslov

Sigmund Freud na adresu náboženstva hovorí, že ide o náuku alebo presnejšie ilúziu odvodenú z ľudských túžob, ktorá nie je delúziou (delúzia v sebe obsahuje protirečenie s realitou) a preto nemusí byť ešte nepravdivá – v zmysle nerealizovateľnosti alebo protirečenia. Náboženské teórie nemusia mať v sebe protirečenie a ľudia môžu podľa nich spokojne žiť. Nemožno ich však vedecky overiť ani dokázať a preto (zatiaľ) ani jasne odmietnuť. Tieto doktríny môžu byť prijaté na inom základe – ako je napríklad tradícia, zvyk alebo uspokojenie, ktoré ponúkajú. Freud pridáva zdôvodnenie, ktoré sa dá aplikovať aj na náš problém zla ako na jednu z náboženských teórií:

Nevedomosť je nevedomosť; z nej nemôže byť odvodené žiadne právo čosi veriť. V žiadnej inej oblasti sa rozumný človek nebude správať tak nezodpovedne alebo zostal spokojný s tak chabými podkladmi pre

¹¹ Podobné vysvetlenia možno formulovať ohľadom vyvíjajúceho sa človeka a ľudstva. Človek je stvorený na obraz Boží, ale je to človek sám, čo má tento obraz rozvíjať do svojej plnosti prekonávaním zla pokušení a vlastných obmedzení. Je ťažko predstaviteľné, že by všemohúci Boh nemohol stvoriť iný typ svojho vlastného obrazu – s menším podielom zla.

svoje názory a smer, ktorým sa uberá. Je to len v najvyšších a najposvätejších veciach kde si človek takéto niečo dovolí. V skutočnosti ide len o pokusy predstierať pred sebou samým alebo inými ľuďmi, že dotýčny je ešte stále pevne previazaný s náboženstvom...¹²

Podľa Freuda odvolávanie sa na nevedomosť nemožno použiť ako zdôvodnenie. Aj keď on hovorí o nevedomosti skôr z hľadiska vedeckých poznatkov, tým skôr sa jeho slová vzťahujú aj na náš problém.

Argument neznalosti Božej vôle možno použiť pri poukazaní, kde sa Mackie mylí, keď hovorí, že v jeho tézach ide o priame protirečenie. Nejde však o pozitívny argument.¹³ Z neznalosti dôvodov (prečo je tu to, čo sa nám javí ako zlo) nemôžeme odvodzovať, že takéto dôvody skutočne existujú.

V kontexte argumentov určených na podporu tézy, že Boh jestvuje, argument neznalosti božej vôle v konečnom dôsledku poukazuje na slabosť teologických – analogických – vysvetlení. A posteriórne argumenty začínajú popisom zmyslovej skúsenosti a hľadajú čím úplnejšie – ba konečné alebo definitívne – vysvetlenie.¹⁴ Živosť diskusie o probléme zla nám pripomína, že tu vždy zostáva čosi nevysvetlené. Cieľom teistických vysvetlení je nájsť posledný zmysel alebo vysvetlenie všetkého, čo existuje, a akákoľvek forma zla a neznalosť jeho zdôvodnenia toto vysvetlenie narúša. Napriek tomu, že postulujeme jestvovanie absolútne dokonalého Boha (ktorého jestvovanie má za cieľ vysvetliť všetko, čo existuje), prítomnosť zla a jeho množstva zostáva vysvetlená len čiastočne. Teisti často krát v prípade núdze prechádzajú – podobne ako Šprunk – na *druhohstupňové* vysvetlenie tým, že Boh istotne má svoje dôvody, prečo dopustí zlo v takej miere a podobe, akú jú nachádzame vo svete. Božie dôvody nepoznáme, ale ich môžeme čiastočne rozpoznať zo stvorenia.

V tejto súvislosti si je dobré uvedomiť, že naše analogické chápanie Božích vlastností a jeho vzťahu k svetu je neštandardné a len čiastočné. Neštandardné znamená, že sa jedná o osobu, ktorá nemá vlastnosti štandardné, ktoré nachádzame u bežných rozumných bytostí. Čiastočné vysvetlenie znamená, že Božie úmysly a dôvody jeho rozhodnutí sú nám do značnej miery neznáme. Predpokladáme, že ak ide o dokonalú osobu, tieto dôvody budú morálne bezchybné.

¹² FREUD, Sigmund: *The Future of an Illusion*. New York : Norton, 1961, s. 41.

¹³ Do tejto kategórie by patrili aj návrhy, že teodíceca musí byť eschatologická. To znamená, že treba akosi s vierou hľadiť do budúcnosti, kedy sa naplnia Božie úmysly. Pre takýto postoj porovnaj: HICK, John: „Vale of Soul-Making” Theodicy. In: LARRIMORE, M. (ed.): *The Problem of Evil*. Oxford : Blackwell, 2001, s. 355-361.

¹⁴ Bernard Lonergan vysvetľuje, že argumenty pre Božie jestvovanie predpokladajú, že realita je úplne inteligibilná, takže vo svojej podstate úplne vysvetliteľná. Cieľom týchto argumentov je podať celkové vysvetlenie reality začínajúc z bežnej skúsenosti. Porovnaj LONERGAN, R.: *Collected Works of Bernard Lonergan*. Vol. 3. (*Insight*). Toronto : Toronto University Press, 1992, s. 692-699. Lonerganov postoj je zosumarizovaný v ROJKA, E: *The Eternity of God*. Tmava : Dobrá kniha, 2005, s. 121-128.

Ďalšou ťažkosťou pre niektorých môže byť, že zdôvodnenie sveta a zla vo svete v termínoch osobných úmyslov a rozhodnutí. Nie každý považuje osobné vysvetlenie za legitímnu formu vysvetľovania. A priori sa totiž (podobne ako Freud) môžu uzavrieť do prírodovedeckých – v zmysle verifikovateľných alebo falzifikovateľných – hypotéz.

Pri týchto ťažkostiach treba uznať, že aj keď teistické vysvetlenie existencie sveta a prítomnosti zla vo svete je neštandardné a len čiastočné, ide o lepšie vysvetlenie, než vysvetlenie ateistu, ktorý zostáva len pri prírodovedeckom vysvetlení bezprostredných príčin a bezprostredného dopadu zla na svet a človeka. Tu tiež ide len o čiastočné vysvetlenie. Teista pridáva k čiastočným prírodovedeckým poznatkom aj (osobné, čiastočné a neštandardné) vysvetlenie, prečo prírodovedecké zákonitosti sú funkčné tak ako sú a prečo sú vo svete rozličné kvantily entít v takom množstve aké sú. Následne je aj jeho vysvetlenie existencie zla úplnejšie a uspokojivejšie, a preto kto ho prijíma, jedná rozumne.

Záver

Aj keď je len veľmi ťažko ukázať priame protirečenie v teistickej koncepcii vzťahu sveta a dokonalého, všemohúceho Stvoriteľa, problém zla poukazuje na skutočné obmedzenie teistických teórií. Poukazovanie na našu neznalosť Božích dôvodov, prečo Boh stvoril svet práve taký, ako ho vnímame, v mnohých teodíceach poukazuje na čiastočnosť a neštandardnosť filozofického pojmu Boha. Zostáva tu čosi neznáme, čo je vysvetlené len druhohstupňovým vysvetlením, že Boh – ak jestvuje – je osobným jestvujúcim, ktoré má svoje vlastné dôvody, prečo niečo robí a má vôľu realizovať to, čo chce.

Popri uznaní slabosti teistického vysvetlenia je potrebné zdôrazniť, že aj keď tu ide len o čiastkové a neštandardné vysvetlenie, toto vysvetlenie je vždy lepšie ako ešte čiastočnejšie vysvetlenia ateizmu. Pre ateistu je tu oveľa viac nevysvetlených záhad, na ktoré nemá žiadnu odpoveď. Napätie medzi ateistickými teóriami a neštandardným (analogickým) teistickým vysvetlením, spolu so stálym hľadaním logických vzťahov medzi rozličnými dobrami a zlami, neustále vytvára živnú pôdu pre problém zla a spôsobuje, že táto téma je stále živo diskutovanou.

doc. PhLic. Ing. Luboš Rojka SJ, PhD.
Katedra filozofie
Teologická fakulta Trnavskej univerzity,
Kostolná 1
P.O. Box 173
814 99 Bratislava

Editor: prof. ThDr. Igor Kišš
prof. ThDr. Juraj Bány, doc. ThDr. Sidonia Horňanová, PhD,
Mgr. František Ábel, PhD., Mgr. Ondrej Prostředník, PhD.,
ThDr. Dávid Benka, PhD., Mgr. Lubomír Batka, PhD., Mgr. Marek
Neština, PhD.

Recenzenti: Dr. h. c. prof. ThDr. Július Filo
Mgr. Milan Jurík, PhD

Obálka: ŠEVT. Na obálke je použitý obraz od prof. Ing. arch. Janky Krivošovej,
PhD. *Ukrižovanie* z päťdielného kristologického cyklu, ktorý sa nachádza
v evanjelickom kostole v Sliači.

Technická redakcia: Marek Neština

Jazyková redakcia: Za jazykovú stránku zodpovedajú autori.

Vydavateľ: Univerzita Komenského v Bratislave
Evanjelická bohoslovecká fakulta

Copyright: Evanjelická bohoslovecká fakulta Univerzity Komenského
v Bratislave 2011

ISBN: 978-80-88827-39-9

EAN: 9788088827399

Obsah

<i>Obsah</i>	3
<i>Úvodné slovo</i>	7
Igor Kišš Prečo Boh pripúšťa zlo vo svete?	7
<i>Biblické východiská</i>	9
Juraj Bány Problém utrpenia nevinného v Knihe Jób	11
Sidonia Horňanová Božia prozreteľnosť a zlo podľa pseudoepigrafických starozmluvných a kumránskych spisov	21
Ján Grešo Niektoré problémy teodícey v žalme 73	35
<i>Dialóg vedy a viery a teodícey</i>	41
Július Krempaský Theodícey z pohľadu modernej fyziky	43
Zlatica Plašienková - Józef Kulisz Tematizácia zla očami Teilharda de Chardin a nové podnety pre problematiku teodícey	47
Igor Kišš Dialóg vedy a viery a jeho dôsledky pre otázku teodícey	61
František Mikeš Zlo a utrpenie v Božím stvorení? Evoluce jako templát pro lepší porozumění	75
Pavel Lamačka Teodícey - naša chyba	93
Eduard Krumpolc Antropický princip a problém zla ve světě	105

Ctirad Václav Pospíšil Tajemství lidského utrpení ve světle teologie kříže	111	Miroslav Župina Otázka teodícey z pohľadu pravoslávnej teológie	229
Petr Macek Bůh, svět a zlo v procesuální filosofii a teologii	127	Václav Ježek Otázka ne-existence zla v pravoslavné teologii	235
Lubomír Batka Teodicea: Kolumbovo vajce teologie	133	Štefan Pružinský Cesta od zla k dobru	245
<i>Otázka teodícey v dejinách teologie a filozofie</i>	137	František Ábel Teleologické myslenie ako riešenie problému teodícey v Novej zmluve ..	255
Michal Valčo Teodicea u Augustína – kritické zhodnotenie	139	<i>Referáty mladých teológov a filozofov na rôzne témy</i>	269
Jerguš Olejár Božia prozreteľnosť a zlo vo svete – praktické reflektovanie v listoch pastorálnej starostlivosti Martina Luthera	149	Bohuslav Kuzyšin Zlo a prozreteľnosť ako zdanlivo neriešiteľné otázky	271
<i>Teodicea a psychológia</i>	163	Marcela Maglione Teodicea ako otvorená otázka	281
Peter Krbaňa Psychologická štruktúra zážitkového procesu v polarite dobra a zla	165	Dávid Benka Abrahám ako „mlčiaci Jób“?! Abraháмова skúška (Gen 22) vo svetle niektorých židovských spisov	293
Anton Adam Vplyv zlých duchov na ľudí v teológii Wincenta Granata	175	Jana Dzuriaková Dobro a zlo v individuálnej etike dneška	301
Luboš Rojka Argument neznalosti Božej vôle vo vysvetľovaní problému zla	183	Tomáš Gulán Otázka teodícey v Lutherovom argumente v <i>De Servo Arbitrio</i>	311
<i>Filozofické reflexie k otázke teodícey</i>	191		
Andrej Démuth Racionalistické dôsledky teodícey v novovekej filozofii	193		
Vasil Gluchman Problém zla v Pamětné celému světu Tragoedii Augustína Doležala	199		
Peter Gažík Všemohúcnosť a bezbrannosť Boha v starších filozoficko-teologických prístupoch (D. Bonhoeffer, E. Rádl)	213		
Milan Fula Nedostatočnosť racionálneho riešenia problému zla	219		

**Univerzita Komenského
Evanjelická bohoslovecká fakulta
Bratislava**

**Božia prozreteľnosť a zlo vo svete
(Problém teodícey)**

**Zborník príspevkov z vedeckého medzinárodného
ekumenického sympózia
Igor Kišš a kolektív**

EX LIBRIS
Cubos ROJKA

Bratislava 2011